

B9-0131/2024

5.2.2024

PASIŪLYMAS DĖL REZOLIUCIJOS

pateiktas siekiant užbaigti diskusijas dėl Tarybos ir Komisijos pareiškimų

pagal Darbo tvarkos taisyklių 132 straipsnio 2 dalį

dėl padėties Serbijoje po rinkimų
(2024/2521(RSP))

**Viola von Cramon-Taubadel, Jordi Solé, Henrike Hahn, Francisco
Guerreiro, Tineke Strik, Bronis Ropė, Gwendoline Delbos-Corfield,
Nicolae Ștefănuță, Ignazio Corrao**
Verts/ALE frakcijos vardu

**Europos Parlamento rezoliucija dėl padėties Serbijoje po rinkimų
(2024/2521(RSP))**

Europos Parlamentas,

- atsižvelgdamas į Europos Bendrijų bei jų valstybių narių ir Serbijos Respublikos stabilizacijos ir asociacijos susitarimą, kuris įsigaliojo 2013 m. rugsėjo 1 d.¹,
 - atsižvelgdamas į 2022 m. gruodžio 15 d. Venecijos komisijos ir ESBO Demokratinių institucijų ir žmogaus teisių biuro (ODIHR) bendrą nuomonę dėl konstitucinės ir teisinės sistemos, kuria reglamentuojamas demokratinių institucijų veikimas Serbijoje,
 - atsižvelgdamas į savo ankstesnes rezoliucijas dėl Serbijos, ypač į savo 2023 m. gegužės 10 d. rezoliuciją dėl 2022 m. Komisijos ataskaitos dėl Serbijos²,
 - atsižvelgdamas į savo 2023 m. gruodžio 13 d. rezoliuciją „Kopenhagos kriterijų 30-metis – tolesnio postūmio ES plėtros politikai suteikimas“³,
 - atsižvelgdamas į 2023 m. gruodžio 17 d. Serbijoje vykusių pirmalaikių parlamento rinkimų tarptautinės rinkimų stebėjimo misijos pranešimą apie preliminarias išvadas ir nuomones;
 - atsižvelgdamas į Darbo tvarkos taisyklių 132 straipsnio 2 dalį,
- A. kadangi po 2023 m. gegužės mėn. įvykusių masinių šaudynių Belgrade ir netoli Mladenovaco visoje Serbijoje buvo surengti masiniai protestai su šūkiu „Serbija prieš smurtą“; kadangi vykstant šiems protestams Serbijos prezidentas Aleksandar Vučić paskelbė, kad 2023 m. gruodžio 17 d. bus surengti pirmalaikiai parlamento rinkimai; kadangi 2023 m. gruodžio 17 d. 65 miestuose ir savivaldybėse, įskaitant Belgradą, įvyko vietos rinkimai, taip pat provincijos rinkimai į Vojvodinos asamblėją;
- B. kadangi nuo 2012 m. visi Serbijos parlamento rinkimai, išskyrus vienus, buvo pirmalaikiai; kadangi tai buvo tretieji parlamento rinkimai per mažiau nei ketverius metus;
- C. kadangi 2023 m. gruodžio 17 d. Serbijoje vykusiems pirmalaikiams parlamento rinkimams stebėti buvo nusiųsta tarptautinė rinkimų stebėjimo misija; kadangi šią delegaciją sudarė ODIHR, ESBO parlamentinė asamblėja, Europos Tarybos Parlamentinė Asamblėja ir Europos Parlamentas;
- D. kadangi tarptautinės rinkimų stebėjimo misijos pranešime apie preliminarias išvadas ir nuomones pabrėžiama, kad „gruodžio 17 d. įvykusiųose pirmalaikiuose parlamento rinkimuose, nors jie buvo techniškai gerai administruojami ir rinkėjams buvo suteikta

¹ OL L 278, 2013 10 18, p. 16.

² OL C, C/2023/1065, 2023 12 15, ELI: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=OJ:C_202301065.

³ Priimti tekstai, P9_TA(2023)0471.

galimybė rinktis politines alternatyvas, didelį poveikį turėjo prezidento dalyvavimas, kuris kartu su valdančiosios partijos sisteminiiais pranašumais sukūrė neteisingas sąlygas“;

- E. kadangi nuo rinkimų nakties opozicijos koalicija „Serbija prieš smurtą“ Serbijoje organizavo masinius protestus, kuriuose ragino anuliuoti rinkimų rezultatus; kadangi opozicijos nariai kreipėsi į Konstitucinį Teismą su prašymu anuliuoti rinkimų rezultatus;
- F. kadangi šioje kampanijoje didelį poveikį turėjo dabartinis prezidentas A. Vučić, kuris, nors šiuose rinkimuose ir nebuvo kandidatas, atliko labai svarbų vaidmenį kasdienėje kampanijos veikloje aktyviai dalyvaudamas Serbijos pažangos partijos (SNS) renginiuose, kampanijos laidose per televiziją ir pristatydamas partijos medžiagą, taip piktnaudžiaudamas Prezidento tarnyba ir suteikdamas nederamą pranašumą savo partijai; kadangi sąrašas, kuriam vadovavo Serbijos pažangios partija, buvo pavadintas prezidento A. Vučićiaus vardu, o tai pažeidžia konstitucinį Serbijos Respublikos valstybės vienybės atstovavimo principą;
- G. kadangi 2023 m. gruodžio 19 d. Sąjungos vyriausiasis įgaliotinis užsienio reikalams ir saugumo politikai Josep Borrell ir už kaimynystę ir plėtrą atsakingas Komisijos narys Olivér Várhelyi paskelbė bendrą pareiškimą dėl parlamento rinkimų Serbijoje, kuriame išreiškė susirūpinimą dėl to, kad rinkimų procesas turi būti akivaizdžiai tobulinamas ir toliau reformuojamas; kadangi Komisijos pirmininko pavaduotojas ir Sąjungos vyriausiasis įgaliotinis užsienio reikalams ir saugumo politikai J. Borrell ir Komisijos narys A. Várhelyi taip pat pareiškė, kad tikisi, jog kompetentingos nacionalinės valdžios institucijos skaidriai imsis tolesnių veiksmų dėl patikimų pranešimų apie pažeidimus, įskaitant įtarimus, susijusius su vietos rinkimais Belgrade ir kitose savivaldybėse, ir paragino Serbijos politinę vadovybę užtikrinti konstruktyvų ir įtraukų politinį dialogą;
- H. kadangi, remiantis 2023 m. Laisvės pasaulyje indeksu (angl. *Freedom in the World index*), Serbija laikoma iš dalies laisva šalimi;
- I. kadangi Serbija nuo 2012 m. yra šalis kandidatė tapti ES nare; kadangi stojimas į ES yra nuopelnais grindžiamas procesas, per kurį kiekviena šalis kandidatė turi atitikti Kopenhagos kriterijus, ypač tuos, kuriais užtikrinama visapusiška pagarba žmogaus teisėms, demokratijai ir teisinei valstybei;
 - 1. yra labai susirūpinęs dėl šiurkščių pažeidimų, susijusių su 2023 m. gruodžio 17 d. Serbijoje įvykusiais parlamento, provincijų ir vietos rinkimais, apie kuriuos pranešė tarptautiniai ir vidaus rinkimų stebėtojai; mano, kad šie rinkimai negali būti laikomi laisvais ir sąžiningais; yra sunerimęs dėl plačiai paplitusio ir sisteminio sukčiavimo masto, kuris pakenkė rinkimų Serbijoje sąžiningumui;
 - 2. ragina ESBO, Europos Tarybą ir Komisiją nedelsiant pradėti nepriklausomą tarptautinį parlamento, provincijų ir vietos rinkimų Serbijoje tyrimą, ypatingą dėmesį skiriant Belgrado miesto asamblėjos rinkimams, nustatant aiškų terminą ir atlikti šį tyrimą ne vėliau kaip iki ODIHR tarptautinės rinkimų stebėjimo misijos galutinės ataskaitos paskelbimo; pabrėžia, kad apie šio tyrimo rezultatus turėtų būti pranešta Parlamentui; ragina ES ir valstybes nares nepripažinti rinkimų rezultatų, kol nebus baigtas išsamus nepriklausomas rinkimų pažeidimų tyrimas; remia skubų *ad hoc* faktų nustatymo

misijos siuntimą į Serbiją, kuri būtų šio tarptautinio tyrimo dalis ir kurioje dalyvautų Parlamentas;

3. ragina Serbijos valdžios institucijas nedelsiant visapusiškai įgyvendinti ilgalaikes ODIHR ir Venecijos komisijos rekomendacijas; laukia ODIHR tarptautinės rinkimų stebėjimo misijos galutinės ataskaitos, tačiau apgailestauja, kad vis dar iš esmės neįgyvendintos ankstesnių rinkimų rekomendacijos; primygtinai ragina Serbiją įgyvendinti rekomendacijas, išdėstytas 2022 m. gruodžio 15 d. Venecijos komisijos ir ODIHR nuomonėje dėl konstitucinės ir teisinės sistemos, kuria reglamentuojamas demokratinių institucijų veikimas Serbijoje; atsižvelgdamas į tai, ragina Serbiją imtis plataus masto priemonių, kad būtų užkirstas kelias piktnaudžiavimui tarnyba ir valstybiniais ištekliais, įskaitant išsamų tokios praktikos reglamentavimą, taip pat nustatyti aiškius atitikties, vykdymo užtikrinimo ir sankcijų mechanizmus;
4. yra labai susirūpinęs dėl pranešimų apie didelio masto organizuotą rinkėjų migraciją, kai tūkstančiai fiktyvių rinkėjų iš Serbijos ar kaimyninių šalių, pvz., Bosnijos ir Hercegovinos (visų pirma iš Serbų Respublikos autonominio vieneto), užsiregistravo fiktyviais adresais kitose Serbijos savivaldybėse, kad paveiktų vietos rinkimų rezultatus; pažymi, kad tokia praktika yra neteisėta, ir ragina teismines institucijas ištirti šiuos įtarimus; ragina skubiai peržiūrėti Bendro rinkėjų registro sistemą ir nustatyti būtinąjį gyvenamosios vietos reikalavimą, kad būtų galima balsuoti vietos rinkimuose, siekiant ateityje užkirsti kelią tokiam piktnaudžiavimui;
5. smerkia tai, kad nepasiekta baudžiamojo persekiojimo ir sankcijų už rinkimų metu įvykdytas nusikalstamas veikas rezultaty, įskaitant rimtus įtarimus dėl piliečių parašų klastojimo kandidatavimo tikslu, neteisėtą manipuliavimą rinkėjų registru ir balsavimo teisėmis, spaudimą piliečiams ir rinkimų kandidatams ir jų bauginimą, korupcijos, klientelizmo ir neteisėto piktnaudžiavimo piliečių duomenimis atvejus, kurie apsunkino rinkimų kampaniją, piktnaudžiavimą valstybės tarnyba ir ištekliais, kuris buvo ypač pastebimas per šiuos rinkimus, taip pat veiksmingų mechanizmų, kuriais būtų užkirstas kelias nesąžiningam instituciniam pranašumui rinkimuose įgyti, trūkumą;
6. yra sunerimęs dėl praktikos, kurią įgyvendinant sąlygos tapo palankesnės dabartiniam prezidentui, įskaitant didžiulį Serbijos prezidento viešumą prieš kampaniją ir jos metu, taip pat dėl to, kad apskritai nyksta riba tarp prezidento institucijos, valstybės ir valdančiosios politinės partijos, o tai tiesiogiai pažeidžia tarptautinius standartus ir 1990 m. Kopenhagos dokumento 5.4 punktą;
7. primygtinai ragina Serbijos valdžios institucijas nedelsiant imtis būtinų priemonių pagal 2022 m. gruodžio mėn. Venecijos komisijos nuomonę, kad būtų nutrauktas neteisėtas elgesys, pvz., rinkėjų bauginimas ir balsų pirkimas, ir pašalinti su balsavimo vietų išdėstymu susijusius sisteminius trūkumus, dėl kurių atsiranda rinkėjų perteklius, padaroma daugybė balsavimo slaptumo pažeidimų, vyksta balsavimas grupėmis ir balsavimas šeimomis; pabrėžia, kad žiniasklaidos stebėsenos įstaigų, pvz., Elektroninės žiniasklaidos reguliavimo institucijos, ir už politinio finansavimo kontrolę atsakingų institucijų, įskaitant Korupcijos prevencijos agentūrą, veiksmingumas turėtų būti užtikrintas ne tik teisės aktais, bet ir praktiškai; ragina atlikti nepriklausomą Bendro rinkėjų registro auditą, siekiant pašalinti rinkėjų sąrašų netikslumus;

8. ragina Serbijos valdžios institucijas užtikrinti pakankamas demokratines garantijas, kad būtų galima surengti kitus eilinius vietos valdžios rinkimus 2024 m., taip pat būsimus rinkimus; pabrėžia, kad nepriimtina, jog Serbija, kaip šalis kandidatė tapti ES nare, nesilaiko pagrindinių Europos ir tarptautinių demokratijos standartų;
9. ragina Komisiją nepriklausomų ekspertų grupei pavesti užduotį parengti išsamią ataskaitą, kad būtų galima įvertinti ir spręsti sisteminius Serbijos teisinės valstybės klausimus, vadovaujantis *Priebe* ataskaitų dėl teisinės valstybės padėties Šiaurės Makedonijoje ir Bosnijoje ir Hercegovinoje pavyzdžiu;
10. ragina ES sudaryti palankesnes sąlygas, kuriomis Serbijoje galėtų vykti prasmingas šalies vyriausybės ir opozicijos dialogas, siekiant išspręsti dabartinės gilios politinės polarizacijos klausimą; atsižvelgdamas į tai, mano, kad Parlamentas yra tinkamiausia institucija konstruktyviam ir objektyviam tarpininkavimui;
11. pabrėžia, kad stojimo į ES derybose su Serbija neturėtų būti imamasi jokių tolesnių veiksmų, kol nebus iš esmės pagerintas pagrindinių ODHIR ir Venecijos komisijos rekomendacijų įgyvendinimas, taip pat kol nebus atliktas išsamus teisminis tyrimas dėl rinkimų metu nustatytų pažeidimų; ragina Komisiją ir Tarybą taikyti griežtas sąlygas ir nedelsiant išaldyti finansavimą, teikiamą Serbijos vyriausybei pagal Pasirengimo narystei paramos priemonę (PNPP III) ir kitas finansines priemones, jei Serbijos valdžios institucijos nenori įgyvendinti pagrindinių su rinkimais susijusių rekomendacijų;
12. pabrėžia, kad svarbu gerbti ir puoselėti teisę į susirinkimų laisvę; atsižvelgdamas į tai, smerkia neproporcingą policijos smurto naudojimą prieš taikius demonstrantus, kurie protestuoja prieš rinkimų klastojimą; yra susirūpinęs dėl įtarimų, kad protestuose dalyvauja provokatoriai, siekiantys išprovokuoti policijos įsikišimą; pabrėžia, kad tvirtai remia Serbijos piliečius, kovojančius už Europos ir demokratinę ateitį;
13. palankiai vertina Mokslinių tyrimų, skaidrumo ir atskaitomybės centro (CRTA) ir Laisvų rinkimų ir demokratijos centro (CESID) vietos stebėtojų darbą; smerkia išpuolius prieš Mokslinių tyrimų, skaidrumo ir atskaitomybės centro stebėtojus rinkimų dieną, kai jie stebėjo galimą rinkimų klastojimą Odžacyje esančioje balsavimo vietoje; primygtinai ragina Serbijos valdžios institucijas imtis visų būtinų veiksmų siekiant sudaryti sąlygas nacionaliniams ir tarptautiniams rinkimų stebėtojams veiksmingai atlikti savo darbą ir apsaugoti juos nuo bet kokio smurto, grasinimų, keršto, priešiškos diskriminacijos, spaudimo ar bet kokių kitų savavališkų veiksmų dėl teisėto naudojimosi savo teisėmis ir laisvėmis, kaip nustatyta JT deklaracijoje dėl žmogaus teisių gynėjų (Žmogaus teisių komisijos rezoliucija 2000/61);
14. yra susirūpinęs dėl tam tikrų kategorijų piliečių, įskaitant piliečius Belgrade ir pietų Serbijoje, gyvenamosios vietos adresų pripažinimo „neaktyviais“, dėl kurio jie netenka teisės balsuoti; ragina atsakingas valdžios institucijas nedelsiant ištaisyti šiuos sunkius rinkimų teisių pažeidimus;
15. smerkia žurnalistų, žmogaus teisių gynėjų ir pilietinės visuomenės aktyvistų užpuolimus, šmeižto kampanijas ir persekiojimą, kurį kai kuriais atvejais vykdo vyriausybės pareigūnai, ypač prieš rinkimus;

16. apgailestauja, kad kampanijos laikotarpis buvo labai poliarizuotas ir jam buvo būdinga kurstomoji retorika, žodiniai išpuoliai, neapykantą kurstančios kalbos ir asmeninis oponentų diskreditavimas;
17. apgailestauja dėl nerimą keliančios prastos Serbijos žiniasklaidos kokybės ir didžiulio dezinformacijos kiekio; susirūpinęs pažymi, kad vyriausybė daro įtaką daugeliui žiniasklaidos priemonių arba jas kontroliuoja, todėl rinkimų kampanijos metu opozicijos kandidatams buvo sudarytos nevienodos sąlygos; apgailestauja dėl vyriausybę palaikančių žiniasklaidos priemonių išpuolių, nukreiptų prieš kritiškus žurnalistus;
18. yra susirūpinęs dėl to, kad, nepaisant naujų įstatymų dėl elektroninės žiniasklaidos, viešosios informacijos ir žiniasklaidos, pablogėjo žiniasklaidos sąlygų ir pliuralizmo padėtis; yra ypač susirūpinęs dėl to, kad Elektroninės žiniasklaidos reguliavimo institucija sąmoningai nepaisė savo įsipareigojimų, kuriuos ji privalo vykdyti pagal naujuosius žiniasklaidos teisės aktus ir kampanijos laikotarpiu laikėsi visiškai pasyvaus požiūrio, netgi ignoravo daugybę pranešimų apie žiniasklaidos pažeidimus vykstant rinkimams;
19. apgailestauja, kad moterys vis dar nepakankamai atstovaujamos aukščiausiose renkamosiose pareigose ir kad moterys sąrašo viršuje buvo tik 2-juose iš 18 sąrašų; apgailestauja, kad su lyčių lygybe susiję klausimai kampanijos metu beveik nebuvo nagrinėjami; pabrėžia, kad reikia dėti daugiau pastangų siekiant skatinti moterų dalyvavimą politiniame gyvenime;
20. paveda Pirmininkei perduoti šią rezoliuciją Europos Vadovų Tarybos pirmininkui, Komisijai, Komisijos pirmininko pavaduotojui ir Sąjungos vyriausiajam įgaliotiniui užsienio reikalams ir saugumo politikai, valstybių narių vyriausybėms ir parlamentams, ODIHR, ESBO parlamentinei asamblėjai, Europos Tarybos Parlamentinei Asamblėjai ir Serbijos prezidentui, vyriausybei ir Nacionalinei Asamblėjai.